

เมืองลี...

หนึ่งฉากในทลากลวรรณกรรม

ผู้คนเมืองลีใช้รถมอเตอร์ไซด์มาจับจ่ายตลาดยามเช้า ถัดจากท่ารถที่เห็นรถสองแถวสีขาวเรียงรายนั้น คือตลาดลี

สายลมหนาวจากภายนอกเร็นตัวเข้ามาแผ่ความเย็นทั่วภายในรถ หมอกสีขาวขุ่นมัวโรยตัวคลุมทั่วอาณาบริเวณ เราต้องใช้ความระมัดระวังไม่น้อยในการขับซึ่แต่ด้วยความเคยชินกับเส้นทาง ถนนที่คดโค้งจึงไม่ใช่ปัญหาแม้ว่าจะต้องฝ่าสายหมอกมุ่งไปราวกับจะตรงเข้าไปยังดินแดนแห่งความฝันที่หาจุดสิ้นสุดไม่ได้ก็ตามที่ แสงไฟจากรถคันอื่นที่สวนทางมายังส่องแสงผ่านม่านแล้วคันเล่า

ตราบนานแสนนานครั้งแรกแห่งวันได้ทิวเขาร้อนกล้าจนแทรกฝ่าอณูขามัวของหมอกหนานั้นได้ ทิวทัศน์สองข้างทางจึงค่อยกระจ่างขึ้นมาในสายตา...

ถนนคดเคี้ยวนั้นอยู่สูงจากท้องทุ่งสองข้างทางอยู่มาก ถนนพาดโอบรอบภูเขา เลี้ยวลดไปราวกับงูตัวยักษ์ที่กำลังมุ่งหน้าไปอย่างไม่มีจุดหมายสิ้นสุด แต่เรามีจุดหมายปลายทางที่มีชื่อว่า 'เมืองลี' อำเภอ

หนึ่งในจังหวัดลำพูนที่แสนห่างไกล แต่ก็เป็นแผ่นดินเกิดที่ฉันภาคภูมิใจแม้จะถูกหลายต่อหลายคนห้ามเหยียดว่าเป็นดินแดนหลังเขา ห่างไกลความเจริญ

ฉันต้องย้ายออกมาทุกครั้งทีนึกถึงเวลาที่ผองเพื่อนกระเซ้าว่าเมืองลีของฉันนั้นคงจะทุรกันดารลำบากน่าดู ใครที่เคยไปก็บ่นพร่ำรำพันกันยกใหญ่ว่า ระยะทางที่เดินทางไปนั้นช่างไกลแสนไกล นั่งรถไปจนหลับแล้วเมื่อยแล้วก็ยังไม่ถึงสักที ราวกับว่าเมืองลีเป็นแดนดินลี้ลับที่ยากจะไปถึง คล้ายเป็นแดนสนธยาที่ใครเข้าไปแล้วก็คงจะลี้ลี้

หายไป คนรุ่นสูงอายุน้อยก็เล่าว่าในอดีตที่ผ่านมาสัก 30-40 ปี หากพูดถึงเมืองลี้ก็นึกได้แต่หนทางที่อันตรายเต็มไปด้วยหุบเหวจนต้องขยายตเมื่อไยบิน ค่าที่หลายต่อหลายคนได้เอาชีวิตไปทิ้งที่ถนนสายลี้-เดินมาเสียหนักแล้ว

...นี่แผ่นดินเกิดของฉันได้สร้างความน่าประหวั่น

ถนนที่มุ่งหน้าไปคือถนนที่อำเภอเงิน จ.ลำปาง ถนนภัยพระระที่ใคร ๆ ต้องขยายตเมื่อไยบินชื่อ

พรันพริงให้กับคนต่างถิ่นถึงขนาดนั้นเชียหรือนี้...หลายครั้งที่ฉันมองสองข้างทางขณะรถแล่นผ่านด้วยความสงสัย... ถนนสายเล็กราบเรียบที่มีพฤษภานานาพันธุ์แผ่เงาให้ความร่มรื่นอยู่ตลอดสองข้างทางสายนี้ น่ากลัวตรงไหนนะ แม้ว่าบางช่วงจะไร้ไม้ใหญ่บดบัง เปิดเผยให้เห็นพื้นที่ราบโล่งมองไปไกลลิบจนจรดเชิงเขาสูงใหญ่ที่ยังมีภูเขาอีกหลายลูกสลัดทับซ้อนกันไปสุดสายตาจนเห็นเป็นสีเทาหะมึน แต่ภาพเหล่านั้นก็ทำให้ฉันรู้สึกอึดอัดในหัวใจทุกครั้งที่ได้ผ่านไป

บางครั้งฉันจินตนาการเห็นเมฆใหญ่ปุยขาวที่คลอเคลียยอดตอายเป็นเหมือนยักษ์ที่กำลังแบกถุงใส่ของมีค่าเหาะลอยตามรถของฉันมาอย่างไม่ลดละ บางครั้งฉันก็จินตนาการเห็นตาแก่หลังโกงถือไม้เท้าเดินกระเຍ่งกระเแย่งอยู่บนท้องฟ้าสีใส

บางครั้งเมื่ออาทิตย์ใกล้อัสดง ฉันก็เห็นลำแสงสุดท้ายของวันลอดผ่านเมฆบางสาดลงมาดองกระท่อมหลังเล็กที่ซ่อนตัวอยู่ในหีบลึกของเชิงเขาใหญ่ราวกับ

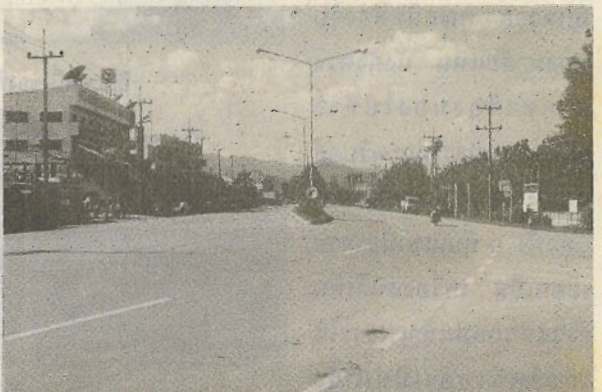

บริเวณตึกธนาคารอมสินที่เห็นอยู่ในรูปนี้เดิมคือที่ตั้งร้านเจ๊กิว ที่ลาว คำหอมกล่าวถึง

พิบูลย์ ชุดกฎแห่งกรรมมาก หนังสือเล่มโตหลายร้อยหน้าฉันอ่านแล้วอ่านอีกจนกระดาษแทบยุ่ยด้วยจิตใจในลีลาการเล่าแบบเป็นกันเองของผู้ประพันธ์ จนวันหนึ่งได้ไปพบหนังสือเล่มเล็กที่มีชื่อว่ากฎแห่งกรรมในห้องสมุดโรงเรียนฉันรีบอ่านอย่างกระหายที่จะได้อ่านตอนใหม่ ๆ และเรื่องหนึ่งในที่นี้ก็ทำให้ฉันตื่นตื้นยั้งขึ้น เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงอำเภอลี้ของฉันด้วย ท.เลียงพิบูลย์ได้บรรยายความน่ากลัวจนขึ้นชื่อของถนนสายลี้-เถินในเรื่อง 'สายโลหิต' ว่า....

"...เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2496...

หวนนึกย้อนหลังเมื่อนำไปในครั้งนั้น เราออกจากกรุงเทพฯแต่เช้า ตลอดทางผ่านหลายจังหวัด ทางส่วนมากเรียบร้อยสะตวก จะมีที่จังหวัดตากบางตอนไม่เรียบร้อย มีฝุ่นมาก แต่พอเข้าเขตอำเภอกัน จังหวัดลำปางเป็นตอนที่ต้องระวังมากเพราะเป็นทางขึ้นเขาติดต่อกันในเขตอำเภอลี้ จังหวัดนครลำพูน ทางการได้ตัดทางถนน

สองข้างทางของถนน ลี้-ป่าซางในวันนี้เต็มไปด้วยร้านรวงแออัด แต่ผู้คนที่ยังขับรถบนถนนก็ยังคงมีรอยยิ้มและเสียงทักทายยามสวนทางกัน

ลำแสงของไฟสปอตไลท์ที่สาดแสงไปจับร่างนางเอกบนเวทีฉันนึกอยากให้ใครต่อใครได้มาเห็นความงามอย่างที่ฉันเห็นบ้าง อยากให้เขาเห็นภาพที่สวยงามราวกับฉากในจินตนิยายอย่างนี้ที่สองข้างทางที่เขาวาน่ากลัวนั้น...อยากให้หัวใจของเขาได้สัมผัสสมณตร์เสน่ห์เรียบง่ายอย่างนี้บ้าง...

ก็ไม่เพราะทั้งชื่อเสียงของความน่ากลัวของถนนหนทางและทั้งความงดงามตามธรรมชาติของเมืองลี้นี้หรือหรือ ที่ทำให้ชื่อของเมืองลี้ได้ปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมหลายชิ้น หลายลิลีลา...

จำได้ว่าตอนเด็ก ๆ ชอบอ่านงานของคุณ ท.เลียง

ขึ้นเขาเพิ่งสร้างเสร็จใหม่ ๆ ยังไม่เปิดให้รถผ่านทั่ว เราต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่กรมทางหลวงแผ่นดิน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะผ่านได้ โชคดีที่เราได้รับอนุญาตให้ผ่านเมื่อเรามาถึงเชิงเขาทางขึ้น เราก็มองเห็นป้ายเตือนให้ระวังอันตรายก่อนขึ้น เราต้องตรวจดูกำลังของเครื่องยนต์ดูน้ำมัน ดูน้ำ ตรวจหาล้อ ดูยางทั้งสี่ให้เรียบร้อยก่อน เราต้องใช้เกียร์วัดลมตรวจลมทุก ๆ ล้อ เมื่อเห็นลมมาก ยางแข็งก็ปล่อยให้ลมออก ยางอ่อนตัวลงบ้าง เมื่อเห็นทุกอย่างเรียบร้อยเราจึงขับขึ้นเขาโดยระมัดระวัง เราต้องประสพทางที่ชันและแคบมาก พอเร่งเครื่องรถก็เขิดหน้า

ขึ้นไป รถมยังไม่ทันตั้งตัวดี ก็ต้องหักพวงมาลัยเลี้ยวโค้งขึ้นลง เพราะทางคดเป็นข้อคอก คดเคี้ยวไต่ขึ้นตามไหล่เขา ใช้กำลังเกียร์หนึ่ง เกียร์สองตลอดเวลา เครื่องยนต์ก็ต้องทำงานหนักจนเครื่องร้อน น้ำในหม้อเดือดพลุ่งเป็นไอ ถากรถกำลังไม่พอหรือห้ามล้อไม่ดีก็เกิดอันตรายได้ง่าย รถยนต์ของคุณสนิทคันนั้นยังใหม่มาก ออกจากห้างใช้ได้ไม่นานก็นำไปเที่ยวเชียงใหม่ และเป็นรถที่เกาะจับถนนไม่คว่ำง่าย เวลาขึ้นเขาเจ้าของเป็นผู้ขับ คุณสนิทได้ผ่านการ

ขับรถส่วนตัวมาอย่างชำนาญ ย่อมประกันได้ว่ามีความคิด สุขุมเป็นผู้ที่รอบคอบไม่ประมาท จะทำอะไรก็ต้องคิดก่อน และไม่ยอมตัดสินใจในการเสี่ยงภัยใด ๆ ที่เห็นว่า จะเกิดอันตรายได้ง่าย แม้กระนั้นระยะขึ้นเขาเป็นทางอันตราย คุณสนิทต้องจับพวงมาลัยแน่น นั่งตัวตรง สายตาจ้องมองไปข้างหน้าตาแทบจะไม่กะพริบอยู่ตลอดเวลา จนเหงื่อภาพแตกทั้ง ๆ ที่บนเขามีอากาศเยือกเย็น เครื่องยนต์เดินเร็วแต่รถแล่นช้าเพราะใช้เกียร์หนึ่งสองเป็นกำลังตลอดเวลา นอกจากเสียงเครื่องยนต์ดังกลบหมดแล้ว ก็ไม่มีเสียงอื่นมารบกวน เพราะป่าเขาในที่นี้เงียบสงัดวังเวง เราต่างนั่งนิ่ง

แทบไม่กระตุกกระดิกตัว ไม่มีใครพูดจาอะไรกันเลย เพราะเราต่างรู้สึกที่เราหายใจไม่ค่อยจะทั่วท้อง นั่งมองจากรถลงไปจะเห็นยอดต้นไม้ต้นใหญ่อยู่เบื้องล่าง ต่ำกว่าทางที่ผ่านเป็นชั้น ๆ ผู้ที่มีประสาทอ่อนไม่กล้ามองจากรถยนต์ลงไปจะเห็นว่าคล้ายรถยนต์กำลังไต่อยู่บนขอบเขวมองไม่ค่อยจะเห็นขอบถนนทางริมเขาพอจะไว้ใจได้เหมือนรถลอยอยู่บนอากาศทำให้ใจเต้นหวาดเสียว บางคน

ก็ร้องไชโยเพราะความดีใจ ต่างหันหน้าเข้ามาพูดจาถึงความรู้สึกเมื่อรถกำลังผ่านทางเหมือนอยู่กลางอากาศแล้ว บางท่านก็บอกว่ามองลงดูเหวที่ไร้มือเท้าอ่อนจะเป็นลมให้ได้ หัวใจมันจะหยุดเต้น แล้วเราก็ต่างยิ้มแยมหัวเราะกันได้ เพราะเวลารถแล่นอยู่บนเขา เราต่างเป็นไม้ไผ่ยอมผูกกันเลย เราหยุดเชิงเขาใกล้ ๆ ทางนำไหล่ ใช้น้ำลูบน้ำลูบเหงื่อไคลที่ออกมาเมื่อรถแล่นอยู่บนเขา เราคิดว่าเราพ้นทางวิบากกรรมมาแล้วและต่อไปคงจะเป็นที่ราบ เมื่อพักจิตใจให้

ปกติและพักรถเติมน้ำ ได้เวลาพอสมควร เราก็เริ่มขึ้นรถเดินทางกันต่อไป แต่เราเข้าใจผิดที่คิดว่าหมดทางลำบากอันตราย เพราะว่าเมื่อเราลงที่ราบขับรถต่อไปไม่กี่กิโลนั้ เราก็เริ่มพบกับทางขึ้นเขาต่อไปอีกสองลูก ความวิบากไม่แพ้เขาที่ผ่านมาแล้ว..."

ถนนสายนี้คงเป็นเส้นทางสายมรณะในความคิดของผู้คนในสมัยนั้น อย่าว่าแต่คนต่างถิ่นเลย แม้แต่คนในอำเภอเอง หากจะต้องเดินทางไปอำเภอเถิน จังหวัดลำปางหรือเดินทางไปไหน ๆ โดยใช้เส้นทางนี้ ก็ยังต้องเตรียมตัวกันใหญ่

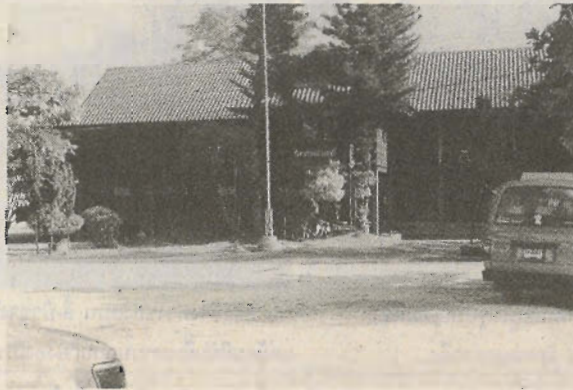
ก่อนที่การเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ-เชียงใหม่จะมีถนนสายลำปาง-เชียงใหม่

นั้น ใคร ๆ ที่จะเดินทางขึ้นล่องไปมาก็ต้องใจเต้นด้วยความหวาดเสียวเมื่อเดินทางเข้าเขตดอยลี่ แม้แต่คนขับรถประจำทางก็ต้องเปลี่ยนมือให้คนขับที่ชำนาญทางที่สุดเป็นคนขับ เพราะถนนที่แคบชันหักทวบไปมาตามแนวคดโค้งของภูเขาและมีหุบเหวลึกอยู่ข้างทางนั้นไม่เคยปราณีใครที่ตั้งอยู่ในความประมาท

แม้แต่ตัวละครตัวหนึ่งของ "รงค์ วงษ์สวรรค์" ใน

อีกมุมหนึ่งของที่ว่าการอำเภอลี่

ที่ว่าการอำเภอหลังเก็บนี้เองที่ตัวละครของลาว คำหอมเคยลงจากเรือนที่กั้นนายอำเภอและเดินผ่านมุขที่ว่าการอำเภอนี้ไป

เรื่อง 'สนิมสร้อย' ก็ยังต้องมาสังเวทชีวิตให้กับถนนสายนี้
คุณเชลา หนุ่มใหญ่ผู้มาจุดประกายความหวังใหม่
ในชีวิตให้กับโสภณีสาวสวยที่ชื่อสิริ คือตัวละครผู้โชคร้าย
คนนั้น

"...ขณะที่ข้าพเจ้าพลิกหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นอย่าง
รีบร้อนพบกับข่าวชิ้นหนึ่งในหน้าข่าวต่างจังหวัด...เชลา
ประสพอุบัติเหตุรถคว่ำถึงแก่ชีวิตบนเส้นทางเดิน-ลิ
รายงานข่าวแจ้งต่อไปว่า...เขากำลังเดินทางไปทำธุรกิจ
เกี่ยวกับการค้าใบชากับพ่อเลี้ยงใหญ่คนหนึ่งของจังหวัด
เชียงใหม่ ขณะนี้เจ้าหน้าที่ค้นพบศพแล้ว ผู้ร่วมทางของ
เขาไม่มีใครรอดเลย..."

'รงค์ วงษ์สวรรค์ได้หมายเหตุน่า ตัวละครที่ชื่อ
สิรินั้นมีตัวตนจริง...ถ้าเช่นนั้น คุณเชลา ก็คงมาสิ้นชีวิตที่
ถนนสายนี้จริง ๆ หรือไร...อนิจจา...

แม้ว่าในงานวรรณกรรมทั้งสองเรื่องที่ยกมาจะ
บรรยายถึงความน่ากลัวของถนนบนดอยลี่ ราวกับเป็น
เส้นทางที่มียมบาลเป็นเพื่อนเดินทางถึงขนาดนั้น แต่ก็มิ
นักประพันธ์อีกท่านหนึ่งที่ยังเห็นความงามที่แฝงตัวอยู่สอง
ข้างทางบนถนนที่น่าสะพรึงกลัวสายนี้

ในนวนิยายเรื่อง 'ถนนสายเสน่ห์' ของ กฤษณา
อโศกสิน ได้เปิดเรื่องในเมืองเล็ก ๆ ที่ผู้คนได้ดำเนินชีวิต
อยู่ภายใต้ร่มเงาของธรรมชาติอันงดงามที่มีชื่อว่าดอยลี่
แห่งนี้

"เรื่องลึกลับไปจากภูผาซึ่งสูงเงื้อมอยู่ในอากาศ
แลจากเบื้องบนจะเห็นทิวสลับสลับ แม่น้ำพัดหักตัวพับไปพับ
มาราวกับพญานาค ด้านข้างลาดต่ำลงสู่หุบลึกเบื้องล่าง จาก
กันเหวถึงปากเหวนั้นปกคลุมด้วยต้นไม้สูงใหญ่ ดอกไม้ป่า
สีแดงเข้มบานสะพรั่งตัดกันกับสีม่วง บางทีก็แซมด้วยสี
แสดแสดตา แต่งแต้มพื้นสีเขียวกระจ่างให้แลดูคล้ายผ้าที่
มีดอกเด่น

ภูเขาดอนนี้มีทางพบบ้านกล้วยหลายร้อยบ้าน บาง
ตอนมีความลึกเท่า ๆ กับความสูงของไม้ป่าที่มีอายุนับ
ร้อย ๆ ปีเพียงต้นเดียว แต่บางตอนก็ลึกขนาดสองต้นต่อกัน
บางตอนมองดิ่งลงไป เห็นแต่ยอดไม้ บางตอนต้นขึ้นมา
นิดก็ทะเลเห็นไร่นาปรากฏอยู่บนที่ราบตรงไหล่เขาเบื้องล่าง
เป็นทิวทัศน์ที่งดงามจับตาแต่น่ากลัว

รถประจำทางค่อย ๆ คลานขึ้นดอยดังกล่าวด้วย

ฝีมือที่ชำนาญชำนาญของคนขับ

ขึ้นชื่อว่า ดอยลี่ ในสมัยที่ยังไม่มีถนนสายลำปาง-
เชียงใหม่ นั้น ผู้ฟังจะต้องหลับตาด้วยความหวาดเสียว
กริ่งเกรงความลึกลับของหุบเหวข้างทาง ราวกับเกรงนรก
ของยมบาล..."

"...ใครจะไม่ชอบดูธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติ
ล้วน ๆ ปราศจากเล่ห์เหลี่ยมมารยา แม้จะน่ากลัวและน่า
กริ่งเกรงอันตรายเพียงใด แต่ความเชื่ออย่างเต็มไปดด้วยชีวิต
ความสูงลิบตั้งหนึ่งภูเขากำลังยึดอกหายใจ และความลึกที่
คล้ายกับหุบเหวในเทพนิยาย ควันไฟจาง ๆ สีเทาลอย
เอื่อยขึ้นมาจากหลังคากระท่อมกลางไร่เชิงผา เป็นภาพที่
ดื่มด่ำชวนให้เกาะเกี่ยวอยู่กับมันเนืองนิจ..."

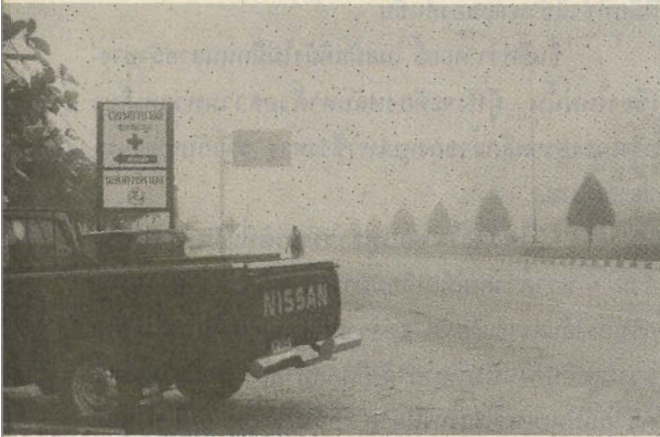
"รถแล่นเลียบไปตามไหล่ดอยสูงชันและสูงชัน
จนแลเห็นเหวลิบ ๆ และยอดไม้เบื้องล่าง พร่อม ๆ กับ
ข้อพับของภูเขาที่เพิ่มทบจากลืบ ๆ ทบเป็นร้อยทบ กิน
เวลาประมาณครึ่งชั่วโมงกว่าพ้นดอยอันตราย..."

กฤษณา อโศกสิน บรรยายธรรมชาติอันงดงาม
ราวกับจิตรกรมือหนึ่งที่กำลังแต้มสีลงบนผืนผ้าใบ ภาพ
น่ากลัวของดอยลี่ถูกแต่งแต้มด้วยสีสันของธรรมชาติอัน
งดงาม คงทำให้ความน่าสะพรึงกลัวของดอยลี่เลื่อนไปได้
บ้างกระมัง

"...แสงแดดระยิบระยับไปทั้งดอย ฟ่ำสล้างและ
ลมสะบัดกึ่งสักอันสูงใหญ่ ก้อนเมฆสีเงินยวงลอยต่ำ พราว
ด้วยประกายแดดบัววาม สีเขียวแห่งไพรห่อหุ้มเทือกเขา
ยาวเหยียด เหลือไว้แต่แนวถนนสีแดงสดตรงขอบเขาเป็น
ทางหักพับไปมา แลดูแต่ไกลคล้ายเอาพู่กันจุ่มสีแดงอม
น้ำตาล ตัดเส้นให้เป็นรูปร่างของโขดเขาอันคดเคี้ยว
ชัดเจนขึ้น..."

"...พอรถแล่นขึ้นมาถึงยอดดอย มุสิกชี้ให้วาริชดู
หลังคากระท่อมที่แลเห็นลืบ ๆ อยู่เบื้องต่ำ ท่ามกลาง
ผืนนาและดงกล้วยเป็นที่ราบตรงหว่างเขา และดูสวยงาม
ราวกับภาพเขียน สีเขียวอ่อนของใบตองดูสดขจีเป็นดวงใหญ่
ตัดกับสีน้ำตาลของหลังคาและสีเขียวเข้มของแมกไม้บน
ขุนเขา ซึ่งกระจุกกระจายล้อมรอบเป็นวงดูราวกับขุนเขา
และทิวไม้เหล่านั้นขึ้นอยู่ตามปากซามและกระท่อมของมูล
อยู่ต่ำลงไปถึงกันซาม..."

จากวันที่กฤษณาได้จรดปากกาแตงนวนิยายเรื่องนี้

ถนนสายที่ตัวละครของลาว คำหอม
เคยเดินผ่านในกลางฤดูฝน คงจะไม่เป็นเช่นนี้แน่

มาจนถึงวันนี้ก็ร่วมสี่สิบกว่าปี ภาพที่วาดระบายลงบนหน้ากระดาษอาจจะแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา บ้านเรือนที่ตั้งกระจัดกระจายซุกตัวอยู่ในขุนเขาก็เพิ่มจำนวนขึ้น ถนนที่พาดโอบเขาขยายกว้างขึ้น รถราแล่นกันขวักไขว่ ผู้คนแปลกหน้าทยอยเข้ามาตั้งรกรากในเมืองลี้มากคนขึ้นทุกที ความเจริญทางเทคโนโลยีรุกคืบเข้ามาสู่แทบทุกหลังคาเรือน...

บางครั้งเมื่อได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นทุกครั้งเมื่อกลับบ้าน ฉันก็แทบจะจำบรรยากาศเก่า ๆ เมื่อครั้งเป็นเด็กไม่ได้ถ้าไม่มีรูปถ่ายบันทึกไว้ บางทีฉันก็อาจจะลืมรั้วไม้ระแนงเก่าคร่ำคร่าหน้าบ้านไปเสียแล้ว ช่วงระยะเวลาไม่นานบ้านเมืองเล็ก ๆ ยังเปลี่ยนไปได้ขนาดนี้ แล้วบรรยากาศของเมืองลี้เมื่อสัก 30-40 ปีก่อนจะเป็นอย่างไร ใครจะจดจำได้นอกจากคนรุ่นพ่อแม่ฉันขึ้นไป

แต่ก็มีนักเขียนชั้นครูท่านหนึ่งที่ได้บันทึกภาพของเมืองลี้เมื่อสี่สิบกว่าปีก่อนไว้อย่างใกล้ชิด เรื่องสั้นเรื่องหนึ่งในชุด 'ฟ้าบ่กั้น' ของ ลาว คำหอม ที่ชื่อ 'ไพร่ฟ้า' คือบันทึกฉบับนั้น

ลาว คำหอม บรรยายภาพของเมืองลี้ในยามฝนโปรยไว้ว่า

"...ฝนซึ่งเทจ๊ก ๆ มาแต่เพียงเพ็งจะขาดเม็ด แสงแดดอ่อนยามบ่ายแผ่ไปทั่วบริเวณสนาม ละอองรุ่งสาดโค้งคาคบฟ้าทางทิศตะวันออก ข้าพเจ้าปะปะลงจากบ้านพักท่านนายอำเภอ เดินตามถนนสีน้ำตาลที่ทอดผ่านได้หน้ามุขของที่ว่าการอำเภอไปจนถึงถนนใหญ่ ลมเย็นกระโชกมาเป็นครั้งคราว หมอกหลังฝนชาวบริสุทธ์เหมือน

ปุยฝ้ายลอยเอื้อเอื้ออยู่ตามสุ่มทุ่มพุ่มไม้ ไกลออกไปทั้งสี่ทิศ ขุนเขาเสียดคอยเขียวอุ่มทาบแผ่นฟ้าสีคราม บรรยากาศของเมืองลี้ในกลางฤดูฝนสวยสงบชวนให้ฝัน..."

ตอนที่ได้อ่านเรื่องสั้นเรื่องนี้ ฉันก็ให้ตื่นตื่นราวกับได้ย้อนเข้าไปสู่วันเวลาเก่า ๆ เมื่อฉันยังเด็ก ยังจำได้เลือนรางถึงบ้านพักนายอำเภอที่อยู่หลังที่ว่าการอำเภอที่ฉันเคยเดินลัดผ่านบ่อย ๆ ยามไปโรงเรียน เรือนไม้หลังไม้ใหญ่นักมีไม้ระแนงติดกันมีดอกพวงแสดสีสดห้อยระย้า... จะใช้บ้านหลังเดียวกันที่ลาว คำหอมเคยปะปะลงมาหลังนั้นหรือเปล่านั้น...

จนถึงปัจจุบัน ที่ว่าการอำเภอหลังเก่าก็ยังคงอยู่ แม้จะมีตึกใหม่ที่เพิ่งสร้างเสร็จตั้งอยู่ใกล้ ๆ กัน แต่ที่ว่าการหลังเก่าก็ยังคงตั้งขมึนสง่า แม้ว่าแผ่นไม้กระดานจะไม่เป็นมันปลาบเหมือนเมื่อครั้งอดีตหรือสีไม้จะเก่าคร่ำชืดจางไปตามเวลาที่ผ่านพ้น

ลาว คำหอมยังได้บันทึกภาพของเมืองลี้เมื่อ 40 กว่าปีก่อนที่ฉันก็ยังไม่เคยได้เห็น ทำได้ก็แต่เพียงจินตนาการเทียบเอาเท่านั้นเองว่าน่าจะเป็นอย่างไร

"...ลมเย็นจากข้างนอกแหวกม่านหน้าต่างสีโคกพรุเข้ามาพร้อมกับความหนาวเหน็บ และก่อนที่ความวิงเวียนจะจูดลงไปหมอบกับพื้น ข้าพเจ้าลุกขึ้นขอตัวเดินออกมาข้างนอก ทอดน่องไปตามถนนเงิน-ลี้-ป่าซาง ผ่านร้านเจ๊กรี้ว สถานีตำรวจและสถานีอนามัยที่หมกตัวอยู่กลางป่า สองฟากถนนมีบ้านเรือนราษฎรตั้งอยู่ห่าง ๆ กัน ข้าราชการและชาวบ้านหลายคนถีบจักรยานผ่านไปและยืมทัก..."

ถนนสายเงิน-ลี้-ป่าซางที่ลาว คำหอมได้กล่าวถึงคือถนนสายหลักของอำเภอ ในวันที่ไม่มีป่าไว้ให้สถานีตำรวจสถานีอนามัยได้หมกตัวอยู่อย่างเงิบเหงา แต่เต็มไปด้วยตึกกรมบ้านช่องร้านรวงอยู่สองข้างทาง ถนนสายนั้นที่เคยเดียวดายก็กลับขยายใหญ่โต รถราแล่นขวักไขว่

ร้านเจ๊กรี้วที่ลาว คำหอมพูดถึง...หากจะนึกย้อนไปในอดีตยามเป็นเด็ก ภาพที่ยังหลงเหลือในความทรงจำคือเรือนไม้สองชั้นตั้งอยู่หัวมุมตลาดลี้ ชั้นล่างเป็นร้านขายของชำ มีข้าวของตั้งขายอยู่เต็ม มุมหนึ่งแบ่งเนื้อที่เป็นร้านหนังสือเช่า มีการ์ตูนและหนังสือเก่า ๆ ไม้กั้นเล่มเรียงอยู่ในชั้น อีกห้องหนึ่งใกล้ ๆ กันเป็นห้องจำหน่ายตั๋วรถ 99

ที่จะเดินทางไปกรุงเทพฯ...

สิบกว่าปีที่ผ่านมานั้น ยามอาทิตย์อัสดง ถึงเวลาเข้าได้เข้าไฟ บริเวณร้านเจ็กริวคงจะเป็นสถานที่ที่ตึกคักที่สุดในอำเภอ เพราะผู้คนที่จะต้องเดินทางไปกรุงเทพฯจะต้องมาซื้อตั๋วและขึ้นรถที่หน้าร้านเจ็กริวกันทั้งนั้น อาคันจะขี่มอเตอร์ไซด์ไปรับหนังสือพิมพ์ที่มากับรถประจำทางในตอนกลางคืนแทบทุกคืน ฉันทักมักจะขอติดรถไปด้วยเพราะฉันจะได้แวะซื้อหวานเย็นอร่อย ๆ ที่ตู้แช่จากร้านเจ็กริวนี้เอง

ร้านเจ็กริวจึงเป็นชื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคยเป็นอย่างดีดี แม้ว่าตัวเจ็กริวจะตายไปนานแล้วตั้งแต่ฉันยังเป็นเด็กก็ตามที่อาคารไม้เก่าแก่มุมถนนเข้าตลาดจึงเป็นอาคารที่ใคร ๆ ชินตา แต่วันหนึ่งเมื่อฉันกลับบ้าน ฉันทักพบว่าบริเวณที่เคยเป็นร้านเจ็กริวได้กลายเป็นที่ว่างเปล่าไปเสียแล้ว...

ดูเหมือนว่าความเจริญจะรุกไล่เข้ามาเปลี่ยนแปลงสภาพเก่า ๆ ของเมืองลีไปแล้วมากมาย แต่ความงดงามตามธรรมชาติก็ยังไม่สูญสิ้นไป... ในยามเช้า ๆ เมื่อหนาวเย็นหมอกขาวเย็นซึนก็ไรตัวมาคลุมเมืองให้บรรยากาศคล้ายจะย้อนเวลากลับไปสู่อดีตที่อวลไปด้วยมนตร์เสน่ห์ของเมืองเล็ก ๆ ในสายหมอก

จำได้ว่าตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ พอถึงหน้าหนาว แม้จะไม่ค่อยชอบอากาศที่หนาวเหน็บไปจนถึงกระดูก แต่ก็ชอบกลิ่นหอมของข้าวหลามที่ย่าเผาให้กินทุกเช้าจนต้องรีบล้างหน้าแปรงฟันแล้ววิ่งต่อมาแทรกนั่งบนม้านั่งเล็ก ๆ หน้ากองไฟที่ก่อไว้หน้าบ้าน

กองไฟตรงหน้าแผ่ความร้อนให้ความอบอุ่นจนสองแก้มแดง ดูแห้งกระด้างเพราะความร้อน แต่แผ่นหลังหนาวเยือก จึงต้องหมุนตัวเอาหลังมาผิงไฟบ้างสลับกันไป ย่าเอาราวเหล็กมาพาดกองไฟแล้วล่ำเลียงกระบอกลีไม้ไผ่ที่ใส่ข้าวไว้มาเผา เปลวไฟลามเลียผิวไม้ไผ่ล่ำเล็ก ๆ หน้าข้าวเริ่มเดือดปุด ๆ ส่งกลิ่นหอมอวลตรลบ

ได้กองขี้เถ้าก็มีมันมือเสือที่ไปเดินท่อม ๆ เก็บเอาจากเถาของมันมาหมกไฟให้สุก เบลีอกแห้งตะปุมตะป่าเป็นอนขี้เถ้า แต่พอลอกเปลือกออกเนื้อมันสีม่วงอ่อนก็โชยไอร้อนกรุ่น บ้างก็เอาน้ำตาลมาจิ้มกินกันอร่อยไป

...แม้ว่าจะร้างรากกลิ่นหอมของข้าวหลามในไม้ไผ่กระบอกลีเล็ก ๆ ยามเข้ามานานเท่าใดแล้วก็ตาม แต่ฉันก็

หมอกยามเช้าที่คลุมทั่วเมืองลี แม้ถึงเวลาสายก็ยังไม่จางหาย

ยังระลึกได้ถึงกลิ่นหอมและอากาศหนาวเหน็บได้ชื่นใจ ความทรงจำใดเล่าจะมีคุณค่ามากเท่ากับความทรงจำที่มีต่อแผ่นดินเกิด...

ยิ่งเมื่อแผ่นดินเกิดนั้นถูกบันทึกไว้ในวรรณกรรมหลากหลาย หลากผู้เขียน เมื่อได้หยิบจับขึ้นมาอ่าน ความทรงจำที่เคยห่างหายก็ย้อนกลับมาให้คิดถึง...

เมืองลีและถนนสายคดโค้งจนขึ้นชื่ออาจจะยังคงเป็นเมืองสนธยาสำหรับใครอีกหลายคนแม้ว่าวันเวลาจะผ่านไป แต่การได้ถูกบันทึกไว้ในวรรณกรรมก็เป็นการบันทึกทั้งความน่ารักและมนตร์เสน่ห์ที่ลึกลับของเมืองเล็ก ๆ เมืองนี้ และเป็นบันทึกหน้าหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คนที่ต้องดำเนินไป

ฉันเชื่อแน่ว่ายังมีแผ่นดินเกิดของใคร ๆ อีกหลายคนนักที่ได้ถูกบันทึกไว้ในวรรณกรรมหลายต่อหลายเล่ม และฉันก็เชื่อว่าผู้อ่านที่เป็นเจ้าของแผ่นดินเกิดเหล่านั้นก็คงจะรู้สึกประทับใจและความทรงจำเก่า ๆ ของเขาก็จะหวนกลับมาได้อย่างมากมายเช่นเดียวกับฉัน...

จะไม่ลองค้นหามาอ่านกันบ้างหรือไร...เชื่อว่าในยามที่ชีวิตเหนื่อยล้า ความหอมหวานของความทรงจำจะได้เป็นน้ำทิพย์ขมิโลมใจให้ชีวิตมีกำลังใจต่อสู้ไปอีกครั้ง

